

**Калнишевський Петро Іванович (1691 – 1803),
державний військовий діяч,
останній кошовий Запорізької Січі, благодійник, меценат,
уродженець с. Пустовійтівка Роменського району.**

Кожен народ має в своїй історії особистість, яка втілила в собі незборимість, незнищенність нації. В нашого народу – це він, останній кошовий Запорізької Січі Петро Іванович Калнишевський.

Про його нелегкий життєвий шлях можна сказати словами Тараса Шевченка: «Караюсь, мучусь, але не каюсь». Він був не просто очільником запорозького козацтва в останні роки існування Січі, він став символом, віддзеркаленням образу героя-мученика, котрий відстраждав у соловецькій в'язниці за всі три століття, що відгуляла козацька вольниця. Він прожив довге життя - 112 років. Рубежі трьох століть XVII, XVIII і XIX – пройшли через його долю.

За легендою, восьмирічним хлопчиком він потрапив до Січі, де став вправним, хоробрим козаком. Був він там джурою, молодиком, осавулом, військовим суддею. У 1762 р. його вперше обрано кошовим отаманом, але менше ніж через рік, очевидно, з волі Катерини II, було усунуто. У 1765 р. Калнишевський, всупереч царській волі, знову став кошовим і займав цю посаду до зруйнування Січі в 1775 р., протягом десяти років. Це свідчить про великий хист Калнишевського як захисника інтересів козацтва, України, вправного політика й талановитого військового керівника.

Петро Калнишевський був не лише блискучим воєначальником і тонким дипломатом, а й дбайливим господарником. На своїх семи зимівниках запровадив передові на той час методи фермерського господарювання. Був і щедрим меценатом: власним коштом вибудував храми в Петриківці, Лохвиці, Межигірському Спасі. Не забув і про малу батьківщину. 1780 року для церкви рідної Пустовійтівки подарував розкішне Євангеліє, на оправу якого пішов пуд срібла. У 1773 році Калниш будує трійцю церкву в Пустовійтівці, у 1770- му завершує Покровський храм у Ромнах, який, на жаль, згорів у роки Великої Вітчизняної війни.

Калнишевський вів лояльну політику щодо царського уряду, виконував розпорядження цариці. Під його проводом козаки героїчно билися проти турецько-татарських військ у війні 1768-1774 рр. За доблесть у боях у 1770 р. цариця оголосила війську Запорізькому подяку, а кошового Калнишевського нагородила золотою медаллю з діамантами. У 1773 р. йому було присвоєно військове звання генерал-лейтенанта російської армії.

Зберігаючи гарні стосунки з царським урядом, Калнишевський разом із тим намагався забезпечити інтереси Запорізької Січі, її незалежність. Він піклувався про розвиток економіки Січі - заселяв вільні запорізькі землі вихідцями з Гетьманщини, Слобожанщини, Правобережжя, засновував нові села, дбав про розвиток землеробства, ремесел, торгівлі. За часів Калнишевського запорожці брали активну участь у гайдамацьких рухах, у селянській

війні під проводом Пугачова, в інших антифеодальних виступах, на Січі знаходили притулок повстанці.

А тим часом Катерина II зважується знищити Січ, останній оплот автономії України. 3 серпня 1775 р. вона видала маніфест, який офіційно сповіщав про ліквідацію запорізького козацтва із знищенням і «самої назви запорізьких козаків».

Після зруйнування Запорізької Січі частина запорізької старшини, звинувачена царським урядом у зраді, була арештована, відправлена в Петербург, а потім на заслання. Зимівники та майно арештованих і засланих старшин, військову скарбницю конфіскували. Кошового отамана Петра Калнишевського було звинувачено у зраді і заарештовано

На основі повеління цариці 8 червня 1776 р. Сенат зобов'язав Синод відправити Калнишевського в Соловецький монастир «под найстрожайшим надзором от одного места к другому военных команд». При цьому Синод попереджав монастирські власті, щоб «утримуваний був в'язень сей безвипускно з монастиря і віддалений був не лише від листування, а й від будь-якого з посторонніми людьми спілкування».

29 липня 1776 р. Калнишевського під військовим конвоєм привезли в Соловецький монастир, замурували в каземат Головленкової башти, в якому він у великих муках і просидів аж до того часу, коли 2 квітня 1801 р. цар (Александр I «дарував прощення») і право за власним бажанням обрати місце проживання. Але, сліпий і хворий, Калнишевський залишився в монастирі, де й помер 31 жовтня 1803 р. на 112 році життя. На його могилі було покладено камінь з надписом: «Тут поховане тіло в бозі почившого кошового колишньої Запорізької грізної Січі козаків отамана Петра Калнишевського, засланоного в сію обитель на спокуту. Він у 1801 році, за височайшим повелінням, знову був звільнений, проте сам не побажав залишати обитель, Де набув душевного спокою смиренного християнина, який щиро визнав свої провини».

І нині, коли ми досягаємо його героїчний і страдницький життєвий шлях, чітко бачимо: усе його життя було подвигом в ім'я України, її свободи. І цей подвиг нашого великого попередника є взірцем для всіх нас, хто розбудовує Українську державу, прагне зробити її гідною і рівноправною у світовому товаристві, багатою, квітучою, по-справжньому незалежною.

Провідний бібліограф МЦБС Валентина Салогуб.